

CONCIO XLIV.

DE

DOMINICA DECIMA NONA POST PENTECOSTEN

THEMA

Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, et nolebant venire. Iterum misit alios servos, etc. Usque ad finem. *Matth. XXII.*

SYNOPSIS

Ubi in principio ostensum est, nos regnum Dei, et vicissim Deum nostrum regnum esse, ad explicandam parabolam præparatur oratio, et per regem Deus, per regis filium Verbum Dei, per sponsam humana natura, per nuptias incarnatio nuptis comparatur, septem rationes afferuntur, nempe sponsio, mutus consensus, carnis unitas, indissolubilitas, honorum communio, nova cognatio et finis; qui hic sextuplex recensetur, proles, remedium contra peccatum, pax, familie conservatio, opes et amor; quæ omnia ut in hominum nuptiis fiunt, ita in incarnatione facta esse ostenduntur. Affirmatur Patriarchas et Prophetas esse servos illos, quibus Deus ad futuras incarnationis nuptias gentem Hebræam invitabat, carumque quædam invitationem voces adducuntur! Ad præsentem vero convocantur invitatos primo Joannes Baptistam et Apostoli; secundo iidem Apostoli, post acceptionem Spiritus sancti quasi alii et facti Judæorum invitatorum venire recusantium natalia ex divitiis et deliciis, depingitur, et quanto errore multi christiani hoc intulerunt, subjuncta seria reprehensione declaratur. Hujus convitiis magna pars Christus ipse, tauri vero et altilia pro-

phetas fuisse probantur, ejusque rei rationes allegantur.

In parte altera docetur ex D. Basilio, quomodo Deus irasci dicatur. Quomodo idem Deus de Judæis suarum nuptiarum contemptoribus vindictam sumpsit per Titum et Vespasianum, qui non modo successu felicissimo Hierosolymam irreparabili clade expugnarunt, sed et ab ipso Deo præmiis remunerati videntur. Quomodo gentes vocati; et cur in viis fuisse dicantur, explicatur. Quando rex convivis suos visurus intrabit, nempe in consummatione mundi, indicatur. Per unum malum hoc loco omnes malos designari declaratur. Cur idem amicus dicatur, triplex explicatio. Lutheranorum deinde duo errores refelluntur; primus, in Ecclesia non esse malos; aliter, per vestem nuptialem fidem designari, cum tamen charitatem significet. Explicatur demum, quid sit manum et pedum ligatio; quid tenebræ exteriores; quid fetus et stridor dentium, et brevi narratione panarum gehennæ concluditur.

Quam vero ac sapienter, auditores in psalmis Propheta cecinerit: *Universa via Domini, misericordia et veritas.* Et rursum: *Misericordiam et judicium cantabo tibi Domine,* ita plane ea, quæ in hodierno Evangelio continetur, similitudo declarat, ut vere sit

excors et stupidus, qui id non videt. Nihil enim aliud in ea parabola Domino propositum est, quam ut misericordiam et benignitatem, et item severitatem ac justitiam ostendat, quibus Deus in Judæos primum, deinde etiam in gentes et hæcenus usus est, in posterum etiam utetur. Quæ omnia quoniam ex ipsius parabolæ explicatione intelligi poterunt, orationem non ponam in ejus argumento longiorem.

Principium igitur elegantissimæ et maxime apposite illius similitudinis tale est. *Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui facit nuptias filio suo.* Regnum cœlorum quam varias ac multiplices significaciones in sanctis litteris habeat, nemo nostrum, nisi fallor, ignorat. Nunc enim Ecclesiam, nunc celestem beatitudinem, nunc ipsum Deum, nunc ejus gratiam, nunc divinam legem designat. Non desunt, qui hoc loco Deum ipsum regnum cœlorum appellatum esse velint. Et id quidem non sine causa! Nam et nos regnum Dei; et Deus regnum nostrum est. Nos regnum ejus sumus, quia regnat in nobis, dum ejus gubernationi sponte subjicimur, et voluntati ac præceptis ejus obtemperamus. Ipse regnum nostrum est, quia in eo omne bonum, omnis splendor, omnes opes, omnes delicie nostræ posite sunt. Et qui Deum possidet, rem possidet omni regno atque imperio ampliorem, jucundiorum, illustriorem. Mihi tamen, auditores, Origenis expositio vehementer probatur, qui regnum cœlorum non cum homine rege, sed cum regno hominis regis comparari hoc loco existimavit: ita ut regem regi, filium regis filio regis, reginam regine, nuptias nuptiis, invitatos invitatis, ministros ministris, et exercitum exercitui per quamdam similitudinem conferamus. Rex igitur Deus est, regis filius Verbum Dei, nuptiæ incarnatio, sponsa humana natura.

Porro quam apte Dominus reconditum incarnationis mysterium nuptias appellaverit, planissime intelligemus, si ad ea, quæ in nuptiis hominum fiunt animum convertere, et ad memoriam paulisper revocare velimus. Initio igitur antequam nuptiæ celebrantur, sponsio fieri solet, et matrimonium contrahi, per verba ut loquuntur, de futuro. Id vero nonne Deus fecit, cum tam sæpe Patriarchis et Prophetis matrimonium hoc factorum etiam cum juramento promisit? Quam certus de hac sponsione sapientissimus Salomon fuit, qui tanto ante istarum nuptiarum tem-

pus jucundissimum cecinit epithalamium, Canticum Canticorum? Deinde ut matrimonium rite perficiatur utriusque partis consensus necessaria est. In hic autem sanctissimis nuptiis voluntatem Filii sui Deus per Gabrielem Archangelum Mariæ significavit. Maria vero, quæ mater sponsæ erat pro filia sua respondit: *Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum.* Et quemadmodum per matrimonium fit, ut vir et uxor duo sint in carne una, vel potius non sint duo, sed una caro, ita per hoc adorandum et sacrosanctum mysterium factum est, ut divina atque humana natura tam æreus atque insolubilibus nexibus conjungerentur, ut non duæ, sed una atque eadem esset ambarum hypostasis. Et cum omnis matrimonii vinculum tale sit, ut nisi per mortem solvi non possit: hoc unum, de quo loquimur, ita cæteris omnibus antecellit, ut nec in morte solvi poterit. Cum enim assertor ac liberator nosler cum morte singulari certamine dimicaret, potuit quidem Domini corpus ad tempus ab anima separari, Deus tamen ab eo corpore eaque anima, hoc est, sponsus a sponsa divelli nec ad momentum potuit. Matrimonium præterea apud homines facit, ut omnia insignia, omnes illustres tituli, omnes honorum appellationes quæ sponsi prius erant, sint deinceps ei cum sponsa communes, id quod omnino per incarnationem factum esse videmus. Nam et homo mundi opifex, effector prodigiorum, orbis liberator, Angelorum et hominum caput, ut rex et princeps nominatur, quæ tamen solius sponsi, antequam matrimonium fieret, appellationes erant. Et contra, Deus femina filius, cibi et potus indigens, morti obnoxius, imo et mortuus appellatus est, quæ omnia sponsæ ante illud tempus fuerant. Et quomodo per matrimonium nova quadam cognatione sponsi et sponsæ junguntur affines: et sponsi accessarii ac familiares, cum sponsæ necessariis ac familiaribus amicitias ineunt: ita per hoc mysterium quicumque homines sumus, quia humanitati illi, quæ cum verbo copulata est, naturæ affinitate conjungimur, ipsius verbi affines quodammodo effecti sumus, et angeli, qui Dei ministri et familiares semper fuerunt, jam cum hominibus ita versantur, ut eos non tamquam inferiores, sed tamquam socios et conservos habere velint.

Jam vero finis, propter quem matrimonia celebrantur, nuptiis Verbi et humanitatis minime deest: propagatio humanæ naturæ, et

remedium contra peccatum. Si vero non tam nuptiarum, quam ipsorum nubentium finem considerare volueris, eum quadripartitum esse videbis. Sunt enim, qui propterea jungunt matrimonia, ut pacem cum parentibus vel fratribus sponsi vel sponsæ componant. Sunt etiam, qui non alia de causa ad nuptias adducuntur, quam ne illustris aliqua domus sine hærede manens penitus extinguatur. Et sunt, qui nihil aliud in matrimonio spectant, quam ut hæreditatem sponsæ vel sponsi consequantur. Sunt postremo, qui solo sponsi et sponsæ amore incitati ad nuptias veniunt. Propter quem horum finium, auditores, nuptias Verbi et humanitatis esse celebratas existimatis? Si vere sapientes iudices estis, non propter unum aliquem horum finium, sed propter omnes simul respondebitis. Nam quod hujus matrimonii finis sit proles, Joannes evangelista testatur cum ait: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine ejus qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Et Verbum caro factum est. Idem est enim ac si apertius dixisset, quotquot Dei filii et regni cœlestis hæredes sumus, omnes hujus sacrosancti matrimonii fructus sumus. Non enim ad tam sublimem honoris gradum evehimur, quia ex viro et femina generati, sed quia ex ipso Deo nati sumus. Et quoniam tandem pacto ex ipso Deo? Et Verbum, inquit, caro factum est: tamquam si diceret, Deus Verbum humanæ carni tamquam sponsæ copulatum est, et nos omnes novo et inaudito quodam modo ad vitam æternam generavit. Hinc videlicet ipse Dominus de Apostolis suis dicebat: *Numquid possunt filii sponsi, filii nuptiarum quamdiu sponsus cum illis est, fejanare?* Et apertius alio loco eosdem filios appellabat: *Filioli, adhuc modicum vobiscum sum.* Quod autem remedium etiam contra peccatum finis hujus matrimonii fuerit, nemo Christianorum est qui nesciat, præsertim cum Apostolus dicat: *Fidelis sermo et omni acceptione dignus, quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.* De pace vero, quid dicam? Nam quis nescit atrocissimum illud bellum, quod humanum genus cum Deo gerebat hoc matrimonio salutari sublatum fuisse, et pacem tam firmam ac stabilem inter cœlum et terram esse compositam, ut ipsi cœles in his nostris regionibus, quo tempore matrimonium hoc celebratur, cum*

cantu et lætitia dicerent: *Gloria in altissimis Deo; et in terra pax hominibus bonæ voluntatis?* Num non est pacis evidentissimum argumentum, quod nobis ad cœlum semper aditus pateat: et angeli tam frequenter et tam familiariter hic in terris sanctorum hominum colloquiis misceantur? Porro si nuptiæ istæ non fuissent, quis non videt quam illustris familia funditis periisset? Nam genus humanum jam sterile et infœcundum effectum totum erat interiturum, nisi hoc sancto matrimonio reflorisset, et domi tam præclara jam inclinata et plane collabenti his sanctis nuptiis Dominus succurrisset. Nam cum aliis multis de causis, tum etiam propter hoc, cum angeli et homines perirent, Deus non cum Angelis, sed cum hominibus matrimonium jungere voluit, quia nimirum non omnium angelorum familia perierat, sed pauci de multis. At hominum domus tota ab inferis absorbenda erat, nisi hoc matrimonium intercederet. Quare *Misericordie Domini, quia non sumus consumpti omnes nos. Nisi enim Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset, et quasi Gomorra similes essemus.* Postremo sicut humanam naturam ad has nuptias, sponsi hereditas opes infinitè incitare poterant, ita Deum ipsum nihil nisi vehementissimum amor ad hoc matrimonium provocavit. Sic enim *Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum daret.* Cum igitur tam multiplicia sint harum nuptiarum bona, merito jureque optimo, ut in nuptiis hominum fieri solet, tunc Angeli tripudiis, choreis, cantibus et sonis diem festum egerunt et usque ad aërem nostrum descendentes, ut idem facerent hominibus persuaserunt. Habemus igitur quid illud sit, *Simile est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.*

Sequitur: *Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias.* Non ignoro, auditores, de istis servis diversos diversa sentire, et eos ab aliis ad apostolos, ab aliis prophetas et patriarchas referri: nihilominus tamen sine dubitatione dicendum mihi esse videtur, non eosdem esse, qui ad futuras nuptias regis amicos invitavit, et qui ipso tempore nuptiarum invitatis ut venirent significaverunt. Non enim Evangelium dicit: *Misit servos suos invitare, sed Convocare jam invitatos, ut ad nuptias convenirent.* Constat autem, et omnium consensione perspicuum atque apertum est, eos, qui ad invitandum missi sunt, Patriarchas et Prophetas fuisse, qui quidem

hoc in mandatis habebant, ut Domum Israel et omnem populum Hebræorum (isti enim sunt, quos ad nuptias Dominus invitavit: nam et ex ea gente sponsa assumenda erat) hæc, inquam, in mandatis habebant, ut eum populum erudirent, ut Messiam venturum prædicarent, ut serio illis denunciarent tempus nuptiarum instare, ac propterea paratos illos esse debere, ut quocumque tempore ad nuptias advocebantur, non tunc vestem nuptialem querere incipiant, sed rebus omnibus multo ante comparatis, obviam sponso et sponsæ ad nuptias celebrandas cum alacritate et gaudio proficiscantur.

Vultis, auditores, invitantium voces audire? Patriarcha Jacob ait: *Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, et ipse erit expectatio gentium. Ligans ad vineam pullum suum, et ad vitæ, o filii mei, asinam suam. Lavabit in vino stolam suam et in sanguine vocæ pullum suum. Pulchriores sunt oculi ejus vino, et dentes ejus lacte candidiores. Salutare tuum expectabo, Domine.* Moyses ait: *Prophetam de gente tua et de fratribus tuis scrut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus ipsum audies.* Propheta David ait: *Descendet sicut pluvia in vellus, et sicut stillicidia stillantia super terram. Orietur in diebus ejus in justitia et abundantia pacis, donec auferatur luna, et dominabitur q mari usque ad mare et a flumine usque ad terminos orbis terrarum. Benedicentur in ipso omnes tribus terræ, omnes gentes magnificabunt eum.* Salomon ait: *Eccē iste venit saliens in montibus, transiliens colles.* Isaïas ait: *Propter S on non tacebo, et propter Jerusalem non quiescam, donec egrediarur in splendor justus ejus, et salvator ejus ut lampas accendatur, et videbunt gentes justum tuum, et cuncti reges icilytum tuum. Transite, transite per portas, preparate viam populo, planum facite iter, eligite lapides, et elevato signum ad populos. Ecce Dominus audium fecit in extremis terræ, dicite filiæ Sion: Ecce salvator tuus venit, ecce merces ejus cum eo, et opus ejus coram illo.* Aggæus ait: *Nolite timere, quia hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc unum modicum est, et ego convovebo cœlum et terram, et mare et aridam et movebo omnes gentes et veniet desideratus cunctis gentibus.* Zacharias ait: *Evulta satis filia Sion, jubila, filia Jerusalem: Ecce rex tuus veniet tibi justus et salvator ipse pauper, et ascendens super asinam et super pullum filium asinæ. De-*

nique Habacuc, ut ceteros omittam, ait: *Adhuc visus procul et apparebit in fine, et non mentietur. Si moram fecerit, expecta illum quia veniens veniet, et non tardabit.* Hoc est, sponsus adventum video sed adhuc longe positum. Sed qui veritas est, non mentietur et in fine sæculorum apparebit; quare si moram fecerit, expecta illum, quia veniens veniet, et non tardabit. Iste ergo sunt voces, quibus Deus per servos suos, patriarchas et prophetas, gentem Hebræorum ad nuptias incarnationis invitabat, et ad Messiam recipiendum preparabat.

Cum autem tempus nuptiarum advenisset, hoc est Christus Deus et homo in terris apparuit, ut ii, qui fuerunt a Prophetis et Patriarchis invitati, ad nuptias venirent, videlicet per fidem et charitatem Christo adhererent, tunc misit Dominus servos suos vocare invitatos ad nuptias. Quinam igitur servi isti, nisi Joannes Baptista, Apostoli et discipuli Domini fuerunt? Isti enim sunt, qui omnium primi Dominum advenisse Judæorum populis nuntiaverunt: et quanta maxima sollicitudine poterant invitatos ad nuptias convocabant. Sed quoniam ut Evangelium loquitur, Judæi semel vocati noluerunt venire, idcirco iterum misit alios servos. Qui sunt igitur servi, qui secundo ad invitatos Judæos mittuntur? Idem Apostoli et discipuli sunt, qui etiam primo, hoc est, ante obitum Domini missi fuerant: sed tamen alii jure optimo nominantur, quia nunc Spiritum sanctum, qui homines alios facit, acceperunt, quem primo illo tempore non acceperant. Numquid verba Samuëlis ad Saul non legistis, quibus ait: *Insiliet in te Spiritus Domini, et mutaberis in virum alium?* Apostoli igitur post adventum Spiritus sancti plane alii erant, quia alia facundia, alia eruditione, alia efficacia, aliis viribus, alio ardore, alio impetu prædicabant. Nam et ipsi auditores jam eos ut longe alios admirabantur.

Sequitur: *Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei et alibi occisa sunt, et omnia parata, venite ad nuptias.* Ideo enim fortasse, qui fuerant invitati, non venerunt, quia nihil de prandio audierunt. Dominus igitur prandium lautissimum et maxime opiparum instruxit. Ejus vero prandii magna pars Christus ipse fuit. Ipse enim est Agnus optimus et tenerimus, ejus corpus est panis, ejus sanguis est vinum. Quæ omnia tempore passionis cocta, condita et parata fuerunt.

Et quoniam prandium circa meridiem sit, et merides hora sexta apud Hebræos erat, idcirco Dominus sexta mundi ætate, et hora etiam diei sexta in crucem agi, et immolari voluit. Porro tauri et altitia prophetæ Domini sunt, qui pene omnes propter Dominum necati fuerunt. Cur tauri Prophetæ dicantur perspicuum est: nam ut tauri valentissimi, Hebræorum idololatrig. impietati, et aliis flagitiis et facinoribus resistebant: *Dedi faciem tuam* (loquitur Dominus Ezechielem) *valentorem faciebis eorum, et frontem tuam durigrem frontibus eorum.* Deinde tauri vitulos gignunt, et Prophetæ Apostolos genuerunt. *Pro fratribus tuis*, inquit Propheta, *nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram.* Nec sine causa iidem Prophetæ altitia nominantur. Nam illæ aves, altitia dici solent, quæ in hunc usum domi aluntur et pinguefiunt, ut deliciæ convivarum sint: et prophetas, si contemplationis sublimitatem spectes, vere alis et pennis instructos dices: si devotionis pinguedinem respicias, vere altitia et saginata esse videbis. Nec mysterio vacat quod in codicibus græcis tauri et altitia non simpliciter occisa, sed *τεθωπέν*, hoc est, immolata nominantur. Hoc enim in more positum apud veteres Hebræos erat, ut nuptiarum convivia ex immolatis animalibus fierent: et ipsius Domini ac Prophetarum mortes, nonne sacrificia quædam fuerunt? Vere igitur post passionem Domini Deus dicere potuit: *Prandium meum paravi, tauri mei et altitia occisa, et immolata sunt.*

Sed quid tum Hebræi fecerunt? Num tanto convivi apparatu affecti ad nuptias perrexerunt? Evangelium audiamus: *Illi autem*, inquit, *neglexerunt, et abierunt alius in villam suam, alius ad negotiationem suam, reliqui vero tenuerunt servos ejus, et contumelios affectos occiderunt.* Quid est hoc, auditores? Quis unquam audivit talia? Quis tragœdiam tam funestam unquam vidit? Quæ est hæc ferocitas, ut prandium offerentes vulneribus conficiant? Et quoniam vocabantur? Nonne ad nuptias? Quis non libenter ad nuptias venit? O perveras filiorum Adæ. Ad nuptias maximas et celeberrimas vocantur et renunt. Cur hoc, auditores? Et dixi sæpius, et adhuc dicam: deliciæ et divitiæ laquei Diaboli sunt, quibus stulti homines irretiti se ad gaudia trahi putant, et ad inferni supplicia petrahuntur. Cur isti ad nuptias Domini non iverunt? Nonne quia vel deliciarum laqueo ad villam vel divitiarum nexibus ad negotia

et lucra trahebantur? Non enim in villam ibant, ut foderent, aut ararent, sed ut commodius et liberius piscationi, aucupio, venationi et aliis voluptatibus possent vacare. Nec enim credibile est, tantum regem agricolas et messores ad nuptias invasisse. Illi igitur pigri, illi tardi ad fidem suscipiendam fuerunt, qui istis laqueis implicati erant. Numquid de Pharisæis non audistis, cum Dominus de contemptu divitiarum dissereret: *Audiebant omnia hæc Pharisæi, qui erant avari, et deridebant illum?* Et apud B. Martyrem Cyprianum in sermone de lapsis non legistis, illos in persecutionibus maxime defecisse, qui cum opibus abundabant, fugere de civitatibus ut facultates suas relinquere non audebant? Quod vero nonnulli Judæorum servos Domini tenerint, injuriis affecerint, et occiderint, illustrius est quam ut sit a me necesse narrari. Petrum Apostolum catenis et vinculis onerantur Apostolum Paulum quinquies quadragesimo uno minus verberibus affecerunt, beatum protomartyrem Stephanum lapidarunt, et duos Jacobos alterum gladio extinxerunt, alterum precipitio sustulerunt. Verum quid unquam poterunt? Nec mirum, auditores, si hoc Judæis accidebat, ut nuptias Domini tantquam supplicium exhorrerent, cum idem pene nostris hominibus contingat. Quam multi enim reperiuntur, qui dum a nobis ad studium christianæ perfectionis invitantur, se ad vincula et carceres invitari putant? Quique dum eis sobrietatem, jejunia, morum compositionem, verborum gravitatem et quod caput est, rerum coelestium ac divinorum contemplationem assiduam commendamus, sibi mestissimum et infelicissimum, et maxime horridum et perturbatum vite genus laudari existimant? Ne, quæso vos, ne ista cogitetis. Ad nuptias, ad gaudium, ad alacritatem, ad veram pacem et tranquillitatem invitamini. Quanto enim animus ac mens corporis sensibus prestant, tanto cordis gaudia et voluptates, quæ in contemplatione percipiuntur, omnibus corporis oblectamentis et gaudiis antecellunt. Certe majores nostri, viri sanctissimi, Antonii, Pauli, Hilarionis, Macarii, Hieronymi, quorum alii nonaginta, alii centum, alii plures annos vixerunt, numquam ad tam proventas ætates pervenire potuissent nisi summa animi alacritate, pace, quiete, letitia et gaudio vitam transgissent. Non fecte, non simulate, non fallaciter, sed vere ipsa veritas ait: *Venite*

*ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde et ininvietis requiem invenietis vestris. Jugum enim meum suave est et onus meum leve. Quid asperi in his Domini verbis apparet? Num non ad nuptias et delicias nos invitat? Illi, illi sunt, auditores, qui verbis quidem ad nuptias, re autem vera ad summos labores vocantur, quos Pharaos crudelissimus in operibus duris luti et laterum occupatos tenet, quique, ut stulti venatores post parvum lepusculum totum diem consumunt, vestes lacerant, calceos frangunt, vires amittunt, et tandem aut nihil capiunt, aut prædam tam exiguam, ut nec minimam illius facturæ partem compensare possit. Isti sunt qui honoribus et lucris inserviunt, et tot suorum laborum mercedem nullam, nisi fortasse penas accipiunt, qui aliquando apud inferos dicent: *Lassati sumus in via iniquitatis et perditionis. Ambulavimus vias difficiles. Justitiæ lumen non lucit nobis.* O si nonnullis qui ut ista credant, adduci non possunt, vel ad momentum temporis experirentur, quam sincera, quam vera, quam sapida gaudia, probam, piam et sanctam vitam consequantur, intelligerent profecto plus mellis in via Domini reperiri, quam ipsi credere unquam potuerunt.*

PARS POSTERIOR.

Rex autem, cum hæc audisset, iratus est. Dominus noster, auditores, sapientissime, quem antea hominem regem, nunc solum regem appellat. Nam homo nomen humanitatis, rex nomen potestatis est. Et sicut ei, qui nuptias celebrat, nomen humanitatis, ita ei, qui iratus describitur, nomen convenit potestatis.

Sed quomodo, roget quispiam, Deus irascitur? Numquid in Deum affectus et perturbationes cadere possunt? Magnus Basiliius Psalmum trigesimum septimum exponens ita respondet, ut dicat iram et alios motus non proprie, sed per quandam similitudinem Deo attribui. Tunc enim irasci dicitur Deus cum id facit sine perturbatione, quod cum perturbatione nos facimus. Quid illi faciunt, qui vehementer alicui irascuntur? Quid? In illum pugnis, morsibus, calcibus invehuntur quicquid ad manus venit pro telo ad eum vexandum et lacerandum assumunt. Tunc

igitur Deus irasci dicendus est, cum sine perturbatione talia agit, hoc est, cum fame, peste, bello, aliisque armorum generibus de sceleratis hominibus penas sumit. Quid igitur iste rex iratus effecit? *Missis*, inquit Evangelista, *exercitibus suis perdidit homicidas illos, e civitatem illorum succendit.* Fecit enim Deus cum Hebræis, ne forte conquerebantur, id quod lex ipsorum postulabat. Judæi enim legem habebant, ut cum ad aliquam urbem expugnandam proficiscerentur, primo hostibus suis pacem offerrent, si vero pacem hostes recusarent, eos ad unum usque occiderent, ut ex cap. V. Deuteronomii cognosci potest. Sic igitur Deus, et semel et iterum pacem et salutem populo Judæorum obtulit. Ubi autem illos non pacem, sed bellum concupiscere vidit: dilexistis maledictionem, et venit vobis, nolulistis benedictionem, et elongabitur a vobis. Itaque misit Vespasianum et Titum cum maximis et instructissimis copiis, qui tali clade gentis Judæorum affecerunt, ut curari adhuc ea vulnera non potuerint. Et id quidem nec Judæi inficiantur, nec etiam, si maxime vellent, ulla ratione possent. Nam præterquam quod Josephus et Hegepsippus eam historiam literis mandaverunt, exstat adhuc Romæ arcus Vespasiani et Titii triumphalis, in quo arca testamenti, et candelabrum et alia Hebræorum ornamenta ad æternam posteritatis memoriam in marmore incisa conspiciuntur, et quod sine singulari Dei providentia factum esse non arbitror, in tot arcus romanorum imperatorum nullus fere est, qui ita integer et conspicuus, ut hic, de quo loquimur, perseveret. Quid vero Vespasiani et Titii exercitum, saum exercitum hoc loco Dominus vocet, sententia est B. Hieronymi et B. Chrysostomi, et aliorum nonnullorum Patrum. Deinde in eo bello ita prospere omnia Romanis, ita sinistre omnia Judæis succedebant, ut ipsimet hostes animadvertent, et palam affirmant, non tam se quam Deum Judæorum contra Judæos bellum gerere. Postremo et illud accedit, quod Deus Vespasianum et Titum, et totum Romanorum imperium amplissimo præmio remuneravit. Nam Vespasianus et Titus ex præfectis unius exercitus imperatores et principes orbis terrarum evaserunt et imperium Romanorum, quod eo tempore bellis civilibus ardebat, et turbulentissimis factionibus totum erat perturbatum; mox bello Judaico confecto multis annis singulari Dei beneficio pacatum et tranqui-

lum fuit. Neque est hoc novum aut inauditum, auditores. Nam ob similem causam dedit aliquando Deus Ægyptum diripiendam et spoliandam exercitui Nabuchodonosor regis Babylonis. Sic enim legimus in c. XXIX. *Ezechielis: Filius hominis Nabuchodonosor rex Babylonis servare fecit exercitum suam servitute magna adversus Tyrum. Omne caput decalvatum, et omnis humerus depilatus est, et merces non reddita est, neque exercitui ejus de Tyro, pro servitute, qua servivit mihi adversus eam. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terra Ægypti et accipiet multitudinem ejus, et deprædabitur manubias ejus, et diripiet spolia ejus, et erit merces exercitus illius, et operi, quo servivit adversus eam. Dedit et terram Ægypti, pro eo, quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus.*

Hactenus, auditores, misericordiam et iudicium in populum Israel audivimus, superest ut misericordiam pariter et iudicium in gentes audiamus. Ait igitur Dominus servis suis: *Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni. Itæ ergo ad exitus viarum, et quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias. Et egressi servi ejus in vias congregaverunt omnes quos invenerunt, bonos et malos, et implete sunt nuptiæ discumbentium.* Hoc autem tunc factum est, auditores, cum Apostoli videntes Judæos repellere a se verbum Dei, et *Indignos* se judicare, ut Apostolus ait, *Æternæ vitæ*, a Deo admoniti gentibus predicare aggressi sunt. Quæ quidem Gentes non in urbe, sed in viis esse dicuntur: quia non sub unam legem, nec sub unius veri Dei cultum et religionem vivebant, sed quisque suum idolum pro Deo venerabat, ac pene plures dii, quam cultores erant. Sed quid ait Scriptura divina? *Annuntiaverunt, et Multiplicati sunt super numerum.* Statim enim ubi Apostolicæ tubæ insonare ex omni plaga orbis terrarum, ab ultimis usque orientis et occidentis solis, aquilonis austrique partibus frequentissimi homines ad nuptias Agni convenire cœperunt.

Intravit autem rex, ut videret discumbentes. Quando futurum arbitramini, auditores, ut intret rex, et videat discumbentes? Et quando nuptiæ plenæ erunt? Nempe circa mundi consummationem. Quando enim, qui debent in Ecclesiam intrare, omnes intraverint, tunc et ipse Dominus intrabit, ut videam, qui nuptiis interesse digni sint, et qui vestem nu-

ptialem habeat, et qui non habeat. Ut enim Eusebius Emissenus docet, cum Deus malum fieri videt, et patitur, tolerat, dissimulat, non punit, sed ad penitentiam peccatores exspectat, tunc quodammodo foris esse videtur; sicut cum pueri ludunt, clamant, perstrepuunt, vociferantur, dicimus preceptorum non esse domi. Tunc igitur Deus intrabit quando non amplius peccata dissimulans, ad videndum et iudicandum veniet. O quam acutos oculos Dominus habet! Nec aquila, nec lyncis oculi cum Domini oculis comparari possunt. Nam propterea in Canticis Canticorum nomine caprea sponsus designatur, quia caprea oculos perspicacissimos habet. Itaque nemo dicere poterit, abscondere in angulo, parvus sum, non me videbit. Quid? Quod non solum oculos optimos habet, sed etiam lucernas accensurus est? Nunquam verba illa Domini horrores et formidinis plena apud Sophoniam non legistis? *Scrutabor Jerusalem in lucernis, et visitabo super viros deflosos in facibus suis?* Nihil ergo tam additum, nihil tam reconditum, nihil tam exiguum erit, quod Deus non discutiat. Quid levius otioso verbo? Et tamen ipsa Veritas non joco, sed serio dicit: *Quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii.* O quam multa nunc cæcæ nostræ prudentiæ bona et sancta videntur, quæ coram illis lucernis iniqua et mala esse omnes videbunt!

Sed quid sequitur in Evangelio? Quot iniquos homines Deus inveniet admistos cum bonis? *Et vidit, inquit, ibi hominem non vestitum veste nuptiali.* Quod est hoc, auditores? Ergo unus tantum inter tot millia discumbentium sine veste nuptiali invenietur? Quid igitur nos doctores extorret, cum dicunt multo plures esse, qui pereunt, quam qui salvi fiunt? Verum dicunt, ita est, plures omnino Dæmoniorum quam Angelorum socii erunt. Nam iste unus, magnus gigas est, et multam illa impiorum comprehendit. Siquidem omnes scelerati, de quibus paulo ante dixit, *Congregaverunt omnes, quos invenerunt, bonos et malos*, omnes, inquam, isti mali hujus unius nomine designantur. Cujus rei causa est, vel, ut Hieronymus dicit, quia omnes mali scelerum federe et nefaria societate conjuncti et copulati sunt. Sic adulter et adulteræ in flagitio, sic fures et latrones in facinore, sic omnes in oppugnatione veritatis copulatur. Vel certe, quia peccatores etiam innumerabiles, ita contemnantur

a Deo, ut plaris apud eum fiat unus justus, quam mille impii. Nonne propter decem justos omni regioni Sodomorum et Gomorrhæorum Dominus peperisset? Et tamen propter tot millia impiorum non pepercit. De beatissimo quoque Francisco mihi videor aliquando legisse, propter eum solum famem in orbem terræ immissam non esse. Ut igitur Deus ostendat, non se jacturam aliquam facere, si multa millia sceleratorum hominum pereant, illa omnia unius hominis nomine significavit.

Verum quid misero huic homini Dominus ait? *Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Amicum appellat, vel propter fidem informem et characterem baptismi, quem in eo, ut signum suæ militiæ recognoscit; vel quia miser ille amicus videri voluit, cum ad nuptias intraverit: vel certe ironice.

Sed ubi nunc sunt Hæretici Lutherani, qui malos in Ecclesia non esse contendunt? Utrum tandem iste bonus erat, an malus? Si bonus, cur reprehenditur? Si malus quomodo intravit? Dicturi sunt forte se, istum malum fuisse, quia veste nuptiali, hoc est, fide carebat. Sic enim audio apud eos locum istum exponi. Verum unquam rem involvendo se involvent. Nam qui fidem non habet illis ipsis testibus et malus est, et in Ecclesia non est. Iste autem vestem nuptialem, hoc est, fidem, ut ipsi exponunt, non habet, et tamen in Ecclesia est. Nam si negare voluerint, Domino contradicent, qui ait: *quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Quæ cum ita sint, auditores, ex hoc uno loco duo Lutheranorum errores apertissime refelluntur? unus, solos esse bonos in Ecclesia: alter, veste nuptiali fidem esse significatam. Siquidem hinc plane perspicuum est, usque ad mundi consummationem malos esse cum bonis admistos, et nuptialem vestem non fidem, sed charitatem significare. Nam si iste fide carnisset, in Ecclesiam non intrasset. Ut enim D. Gregorius hoc loco ait: *Sine charitate ingrediuntur: sine fide ingreditur nemo.* Deinde charitas est, quæ nuptias maxime decet. *Charitas* est, quæ ut vestis amplissima operit multitudinem peccatorum. Charitas est, quæ bonus a malis distinguit. Nam fidem habere, sacramenta suscipere, signa et prodigia edere, montes transferre, facultates in situ pauperum erogare, corpus suum tradere, ita ut ardeat, possunt etiam mali: charitatem malus, nullus non bonus, nullus

non Dei amicus habere potest. Quare B. Chrysostomus homilia nona in Joannem, quasi Lutheranorum perniciosissimam hæresim prævideret: *Nolimus, inquit, nolimus, dilectissimi, fidem nobis ad salutem satis esse existimare: nam nisi vitam puram exhibuerimus, et hæc celestis vocatione dignos induerimus charitatis vestimenta, cum illo misero excludemur.*

Jam vero, auditores, postrema Evangelii verba audiamus, et finis orationis sit: *Tunc ait rex ministris: Ligatis manibus et pedibus ejus mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus et stridor dentium.* Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. O sententia formidabilis! O conditio peccatoris omni lacrymarum fonte lugenda! Manus primum ac pedes æternis vinculis colligantur, ut adulteria, ut latrocinia, ut messationes et obrietas, ut alia vitia in posterum exercere, etiamsi maxime velit, non possit: deinde ut qui bonum facere cum potuit noluit, jam ita vinculis obstinationis revinctus sit, ut bonum nec agere, nec cogitare, nec velle amplius queat.

Tenebræ vero exteriores jacturam summi boni, quod in aspectu increatae lucis consistit, plane designant: nam ut idcirco tenebræ exteriores dicuntur. Non enim lumen intelligentiæ naturale, atque adeo internum tollunt, sed illud aliud lumen, quod in sanctis membris lux increata diffundit. Quod quidem gravissimum et beatissimum lumen externum dici potest, si cum naturali intelligentiæ lumine conferatur. Porro tenebræ iste non tam externe, quam exteriores a Domino nominantur, ut quia tam crassæ erunt, ut pene exterioribus sensibus percipi queant: vel ut D. Augustinus ad Honoratum scribens ait, quia peccatores dum vivunt in exteris tenebris sunt, post mortem autem in exteriores, hoc est, longe densiores projiciuntur. Nam nunc quidem iniqui omnes in tenebris sunt, sed exteris tantum, unde eripi possunt: tunc autem in exterioribus, hoc est, crassioribus erunt, unde eripi nullo unquam tempore poterunt. Denique exteriores dicuntur, quia, ut idem Augustinus docet, quanto lumen sanctorum interius et jucundius penetrabit, tanto tenebræ impiorum exterius et horribilius se diffundent.

Fletus autem ac stridor dentium quid nisi horribiles illos et sempiternos cruciatus corporis et animi declarant? Qui quidem, audi-

tores, quam atroces, quam inauditi, quam intolerabiles sint, neminem esse, arbitror, qui, non dico verbis, explicare, sed vel animo et cogitatione consequi valeat. Id enim vires humanae mentis exuperat, et omnem mortalium intelligentiam vincit. Nam si quis hic in terris dentium dolore teneatur, gemit, rugit, ardorem intolerabilem in ore habere se dicit, ac pene inops mentis et rationis efficitur: non dormire, non quiescere, non voluptatem aliquam capere, sed solum dolorem suum cogitare, atque huc illuc se jactare, se miserum, se infelicem appellare potest: et tamen quantus est iste dolor? Si tempus consideres, numquam ad unum diem perseverat; si quam late pateat spectes, non totum corpus, sed exiguum omnino particulam occupat. Deinde ipse dolor quantusquantus sit, quot medicamentis leniri et mitigari solet? Hinc medicus consolatur, inde blandiuntur amici: aequo animo feras, volenter pertransibit, visitatio Dei est, qui corripit quos diligit.

Si igitur dolor tam modicus, tam brevis, tot consolationibus admistus, intolerabilis videtur quid de illis cruciatibus cogitare debemus, qui erunt in immensum atrociore, qui totum corpus, omnia membra, omnia ossa, omnes nervos, omnes medullas occupabunt, qui non diem aut mensem, aut an-

num unum, sed in omnem aeternitatem perdurabunt; quando tortores multi, consolator nullus invenietur? *Quis poterit habitare de vobis, inquit Isaias, cum igne devorante? Quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* Non putemus carnem aeneam aut corpus marmoreum nos habituros. Nam caro caro erit, et nervi nervi erunt, et sensus sensus erunt. Certe his diebus homines supplicio affici vidistis, ferventibus aquis coqui vidistis, flammarum incendio cremari vidistis. Ego quidem spectacula ista non vidi, sed arbitror tamen neminem vestrum interfuisse, qui non sit vehementer commotus. Et si ad unam horam supplicia illa protracta fuissent, quis vestrum continere lacrymas potuisset? O caecitas cordis humani! O dissolutio! O vecordia! O stupiditas! in alieno dolore, qui ad momentum durat, continere lacrymas non valemus: et interim quae nobis ipsis imminet supplicia, sine ulla comparatione acerbiora, et quae tam diu vivent, quam diu Deus ipse vivet, quomodo effugiamus non providemus. Discamus ergo, discamus, auditores, aliorum exemplo, quid nobis, dum per Dei misericordiam licet, faciendum sit: descendamus saepe, dum vivimus, cogitatione in gehennam, ut ab ea in morte liberi esse per Christum mereamur, qui est benedictus in saecula. Amen.

CONCIO XLV.

DE DOMINICA VIGESIMA PRIMA POST PENTECOSTEN

THEMA

Ideo assimilatum est regnum caelorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis, etc. *Usque ad finem, Matth. XVIII, v. 23.*

SYNOPSIS

Brevis commendatio gratitudinis, et detestatio ingratitude, hujus scilicet concionis materia, loco exordii praerunt. Quem scopum Christus in praesenti parabola sibi propositum habuerit; quare S. Petrus speciatim numerum septenarium commemoret; et num tamquam sacerdos, vel tamquam privatus potestatem acceperit peccata remittendi, breviter transcurrendo explicatur. Per regnum caelorum hoc loco Ecclesiam intelligi demonstratur; et quare ita dicatur, ostenditur. Quanta sit summa, decem millia talenta, ex Budæo, quidque eadem significant assertur. Peccatores non esse solvendo debita affirmatur; et temeritas de gratia Dei praesumentium serio reprehenditur. Error Pelagii servitum peccatoris sub Diabolo negantis refellitur; et quomodo servitus illa diverso respectu justa et iustitia fuerit declaratur. Quid per uxorem et filios intelligatur, Eusebii et Theophylacti sententia adducitur. Duplex enodatur quaestio, prima, cur servus iste tantopere horruerit servitum, cum tamen jam ceperat peccando servus esse: altera, unde tantam spem ab aere alieno tam gravi se liberandi conceperit. Justificationem respectu Christi esse justitiam; respectu nostri vero misericordiam, probatur. Tandem pars prior in laudem humilitatis desinit.

Pars altera gravem in primis continet ingrati-

tudinis et vindictae cupiditatis animadversionem. Deinde indicat angelos et sanctos, nostros esse conservos. Injurias non demittere debere, non item pecunias, nisi saltem spatium solutionis dando, affirmatur. Peccata semel dimissa secundum se nunquam redire; sed iteratas penas augere, a simili docetur. Quam periculosa sit penitentiae procrastinatio, itidem a simili mercatoris ad mundinas profecturi manifestatur. Hinc ut tempus acceptabilem in tempore amplectamur, epilogus adnotet.

Quemadmodum beneficiorum acceptorum recordatio, et accepta retinere et accipere nova meretur: non secus, ornatissimi auditores, ingrati animi crimen, cum vetera beneficia tollit, tum novis omnium aditum intercludit. Ut enim flumina ideo constantem perpetuo cursum tenent, quia *Ad locum, unde exeunt, revertuntur, ut iterum fluant*: et nisi hoc facerent, Oceano exhausto confestim a cursu cessarent: ita dona illa optima, et data perfecta, quae secundum beati Jacobi sententiam, *De sursum sunt, et a Patre huminum descendunt*, nisi sursum iterum per grati animi significationem ascendunt, veluti exhausto fonte caelestium gratiarum pluuere posse, ac descendere amplius non videntur. Nam et terra ferrea, et cælum aeneum ingratum efficitur, ut nec illud pluuere, nec illa parere flores ac fructus amplius queant. Quae omnia cum Dominus in ea parabola, quam inter sacrarum missarum

solemnia recitari audivisti, elegantissime comprehenderit, nostræ partes esse videntur, ut eam quanta maxime perspicuitate, brevitate et diligentia possumus, explicemus.

Ideo assimilatum est regnum cælorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis, etc. Duo nobis potissimum de proposita similitudine dicenda esse videntur: unum, quem sibi Dominus in hac parabola finem ac veluti scopum proposuerit: alterum, quid ipsa parabola, et quæ in ea continentur, sibi velit. Ac finis quidem et scopus parabola quis sit, ex iis verbis, quæ proxime similitudinem antecedunt intelligi potest. Ait enim Evangelista Matthæus: *Accedens Petrus ad Jesum dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei? Usque septies? Quem numerum idcirco B. Petrus commemoravit, vel quia septies sicut veluti capita omnium peccatorum: vel certe, quia decem mandatorum septem omnino sunt, quæ de proximi charitate præcipiuntur, et ne injuriis ullis afficiantur caveatur. Ait illi Dominus: Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.* Quibus verbis certum numerum ac definitum pro incerto et indefinito posuit. Illud sine dubio significare volens, quoties injuriam proximus fecerit, toties injuriam proximo esse condonandam. Et ne existimaret aliquis nimis grave ac molestum esse toties proximorum peccatis ignoscere: vel id facere ad consilium pertinere, non ad præceptum: liberalitate quadam ac benignitate, non etiam necessitate fieri: propterea Dominus addit: *Ideo assimilatum est regnum cælorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis, etc.* Hoc igitur domino in hac parabola propositum est, ut admonet atque ostendat, cum a nobis a Deo debita remittantur, atque condonantur, tum nobis imponi necessitatem, ut proximis nostros a similibus debitis relaxemus.

Non me fugit, auditores, hoc loco a theologis disputari doctoribus, utrum Beatus Petrus hic de remittendis peccatis mandatum receperit, ut privatus, an ut Sacerdos et Pontifex. Duplicem enim personam, ut optime nostis, D. Petrus gerbat. Verum ista questio cum faciliem, tum etiam perspicuam habet dissolutionem. Siquidem omnino necesse habemus dicere, Apostolo Petro non ut sacerdoti, sed ut privato præceptum fuisse, ut septies, hoc est, semper peccata proxi-

mis condonaret. Primum enim Apostolus Petrus erat quidem eo tempore designatus Pontifex, ut ex c. xvi. Matthæi intelligi potest: ait enim illi Dominus: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Sed tamen nondum claves illas acceperat, nec magistratum inierat: ac tum demum summum pontificatum adeptus est, cum ei tercio Dominus diceret: *Pasce oves meas.* Deinde non semper debita sacerdos remittere debet, sed tunc solum, cum debitor vere et ex corde dolere se dicit, et cum si quid rapuit se restitutum pollicetur. Denique ipsa Apostoli Petri interrogatio satis perspicue, quod nos dicimus, verum esse declarat. Ait enim: *Quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei?* Atqui, si non ut privatus, sed ut Sacerdos loqueretur, non diceret: *Quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei?* Sed quoties, Domine, peccabit in te frater meus, et dimittam ei? Peccata enim, quæ ac sacerdotibus relaxantur, non in sacerdotem, sed in ipsum Deum sunt. Quemadmodum et ipsi Sacerdotes, dum hoc faciunt, non suam ipsorum, sed ipsius Dei personam gerunt. At de fine quidem et scopo similitudinis hæcenus. Nunc verba ipsa evangelii et totam parabola seriem videamus.

Assimilatum est regnum cælorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. Quid hoc loco regnum cælorum potissimum designet, non est omnino certum atque exploratum. Nam si verba respicias, ipse Deus regnum cælorum intelligitur: Deus enim est, qui homini regi comparari, et rationem ponere cum servis suis voluit: Si vero non tam quid verba videantur significare, quam quid Dominus velit, perpendere diligenter volueris, intelliges profecto per regnum cælorum nihil hoc loco aliud, quam Ecclesiam significari. Nec enim solum Dominus ait: *Assimilatum est regnum cælorum homini regi, sed homini regi, qui voluit rat onem ponere cum servis suis, et quæ sequuntur usque ad finem parabola.* Itaque similitudo non ad hominem regem tantummodo, sed ad ea omnia, quæ in parabola narrantur, referri debet: et non tam persona cum persona, quam negotium cum negotio referri, ut hæc verba Domini sententiam faciant. Quemadmodum in regnis hominum accidere solet, ut si rex magna debita suis servis remittat, velit etiam, ut idem faciant servi cum conservis suis, si eos forte debitores ha-

beant: et si secus faciant, eos ut ingratos et regie liberalitatis immemores punit. Ita plane in regno cælorum, quod ipsa Ecclesia est, contingit. Dominus enim, qui in hoc regno dominatur, quotidie debita ingentia ac pene infinita suis servis liberalissime condonat: sed tamen ab eis hoc tributum exigat, ut eadem benignitate erga conservos debitores utantur. Et si non faciant, quantum in condonandis debitis benignus ac liberalis fuit, tantum in puniendo severus ac formidabilis erit.

Nec enim injuria regnum cælorum Ecclesia nominatur: quomquam enim in terris commoratur, tamen coelestem regem, coelestes custodes, coelestes leges, coelestia Sacramenta, coelestia arma, coelestia prasidia, coelestes denique pollicitationes habet. In terris versatur, verum sedes habet in celo. Nam qui in hujus regni negotiis, vel mediocriter sunt versati, si sane intelligunt, nos hic advenas et inquilinos esse, et in tentoriis ac tabernaculis habitare, et aliquando tandem nos esse a nostro coelesti rege in coelestia domicilia transferendos. Nec enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus. Itaque vix dici potest in quanto errore, in quantis tenebris, in quam caeca ignorantia nocte versentur nonnulli, qui in Ecclesia quidem, hoc est, in regno cælorum manere, et coelestis reipublice partem se esse jactant: et interim tamen toti in terrenis palatiis erigendis, in terrenis possessionibus amplificandis, in terrenis divitiis augendis, in terrenis honoribus comparandis, in terrenis voluptatibus undique summo studio conquiritendis occupantur. Nesciunt isti, mihi credite nesciunt quid sibi regnum cælorum velit. Non ista Domini Jesu Christi regis nostri, non ista Apostolorum principum Ecclesiae, non ista Martyrum, non ista procerum reliquorum fuerunt. Quicumque igitur in regno cælorum terrenos animos gerunt, in Ecclesia quidem dum vivant manent, et fidem licet mortuam, retinent. Sed tamen tunc non manebunt, cum ab exilio Ecclesia revocabitur, et in proprias, hoc est, coelestes sedes: cum ingenti lætitia hominum et Angelorum commigrabit. Et quid miserius est, quam in Ecclesia esse dum exultat, non esse dum regnat?

Regnum igitur cælorum Ecclesia est: in quo regno cum rex aliquando rationem ponere vellet cum servis suis, hoc est, intelligere ac videre, qui creditores ac debitores regio-

rum thesaurorum essent, *Oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta:* quæ quidem pecunia, si ad nostras pecunias, revocetur, efficit sexagies centena millia coronatorum, ut vir eruditissimus Budeus, et in iis rebus non medicorum exercitiis annotavit. Veram ad rem postquam nihil aliud debitum decem millium talentorum significare videtur, quam crimen universa legis violatæ. Deus enim admirabile quoddam negotiationis genus cum servis suis exercet. Proponit enim decem præcepta, omni studio, omni cura, omni diligentia et sollicitudine custodienda. Et quicumque totis viribus laboraverit, ut ea custodiat, ei Deus debitor esse dignatur decem millium talentorum, ita pro singulis præceptis mille talenta, hoc est gloriam infinitam ac sempiternam recipiet. Quicumque autem ea contempserit, fregerit, violaverit: is contra Deo mille talenta, hoc est, ponam ac supplicium sempiternum pro singulis præceptis violatis debet. Iste igitur qui decem talentorum debitor erat, homines impios ac sceleratos designat. Tunc vero ejusmodi homines Deo offerri dicuntur, cum conscientia stimulante et gratia Dei præveniente res suas gestas discutere apud seipsos incipiunt, et incredibilis summa debitores se esse cognoscunt.

Sequitur enim in evangelio, *Cum autem non haberet unde redderet.* Cum omnes hominis vires, omnes opes, omnes facultates, nullo modo tam grandi debito pares esse possint: præterquam enim quod nihil nostrum habemus: *Quid enim habes, quod non accepisti?* illud ipsum, quod habemus, finitum et terminatum est atque exiguum: æris autem alieni magnitudo, et lethalium criminum gravitas finem ac terminum habet. Quocirca verissime peccator non habet, unde reddat. Et quemadmodum homo seipsum interficere potest: et ab inferis gradum revocare, et seipsum excitare nullo modo potest: ita plane peccare quidem, et æs alienum infinitum condare unusquisque per se potest, redire autem cum Deo in gratiam, culpas expiare et eas alienum dissolvere, Dei gratia non præveniente, nemo potest. Respexit Dominum Petrum, et cepit flere: et si nunquam Petrum Dominus respexisset, flere Petrus nunquam incepisset. Cur enim apud inferos perpetua tenebrae sunt, et damnatorum coram in glacie sunt durata? Nonne, quia illorum sic exigentibus meritis divinæ misericordiæ radius in eum

locum nunquam desigitor, neque in omni aeternitate deligetur? Quis igitur stultitiam eorum, et caecam temeritatem salis poterit admirari, qui aiunt: Peccata peccatis adamus, nam postea confitebimur, et omnia simul expiabimus. Ne miser, et unde tibi praevenientem Dei gratiam audes polliceri? Et si Deus non praeveniat, quando tu ad poenitentiam salutarem pervenies? Quod si hæc pericula, tam ingentia, tam evidentia aliquando homines cogitarent, fortasse non tam facile, ut faciunt, in peccata prolaberentur. Nunc enim tanta facilitate quidam ore impuro blasphemias evomunt, et in alia facinora se præcipitant, ut quasi in manibus suis Dei misericordiam habere videantur. Sed ad Evangelium redeamus.

Cum igitur ille debitor solvendo non esset, *Jussit eum dominus venditari, et uxorem ejus, et filios et omnia, quæ habebat, et reddi.* Hæc est illa Evangelii pars, auditores, quam Pelagius, gratiæ Dei hostis acerrimus intelligere non potuit. Nam Filium Dei humana carne vestitum in terris apparuisse confitebatur ille, sed tantum propterea eum venisse dicebat, ut nos instrueret atque erudiret, non ut a servitute et captivitate, quam ille nullam esse putabat, nos liberaret. Verum si res ita se habet, cur hoc loco Dominus ait: *Jussit eum dominus venditari, et uxorem ejus et filios et omnia quæ habebat, et reddi?* Cur Isaias ait: *Gratis vendidisti estis, et sine argento redimemini?* Cur Apostolus ait: *Ut respiciant a Diaboli laqueis, a quo captivi tenentur ad ipsius voluntatem?* Cur in Scripturis sacris, nunc *Princeps mundi*, nunc *Princeps tenebrarum* Diabolus appellatur? Cur tam sæpe Dominus in sacris voluminibus redemptor, servator, liberator humani generis vocatur? Catholica igitur mater nostra Ecclesia longe aliter sentit ac docet. Assertit enim hominem per peccatum in potestatem ac ditionem Diaboli devenire, et ab ea nisi per Christum vindicem nostram libertatis eripi non posse, ipse enim est, qui fortem armatum alligavit, et omnia vasa ac spolia ejus diripuit. Deinde etiam illud catholici Patres confitentur, potestatem in genus humanum non a Deo traditam fuisse Diabolo, sed diabolum callide hominem decipisse, deceptum tyrannice oppressisse, homine tamen seipsum voluntarie subjiciente, et Deo non quidem jubente, sed tamen justissime permittente. Audite enim quid B. Augustinus libro tertio de Trinitate

dieta: Quadam justitia Dei in potestate Diaboli genus humanum traditum esse. Et infra: Modus autem ipse, quo traditus est homo in Diaboli potestatem, non ita debet intelligi tamquam hoc Deus fecerit aut fieri jusserit, sed quod tantum permisisset: juste tamen. B. quoque Cyrillus (ut ex duorum gravissimorum testium ore, unius latini, alterius græci, hæc veritas confirmetur) capite xi lib. x in Joannem, exponens illa verba Domini, *Venit enim princeps hujus mundi*, etc., sic loquitur: Quæm, inquit, non ideo mundi principem appellat, quia ejus vere dominus sit: sed quod tyrannice decepit et rapuit eos; subjicit enim sibi delictis hominem, et ab ovili divino abstractum vi detinebat. Quare non injuria a tyrannide sua dejectus est. At si tyrannice nos Diabolus opprimebat, cur, quæso, roget quispiam, non vi illum Dominus ab hac tyrannide deturbavit? Cur secundum justitiæ leges cum eo agere voluit? Nimirum, auditores, quia tametsi Diabolus tyrannice opprimebat nos; tamen justæ illo opprimebamur, et una atque eadem injustissimi tyranni justissima servitus erat. Si Diabolum opprimentem consideres, tyrannus erat: si hominem oppressum, justas servitus erat. Nam Diabolus decipere hominem et tyrannidem aucupari non debebat: homo tamen, quia sponte ac voluntate libera peccata consensit, merito Diaboli jugo oppressus fuit. Itaque ille injuste dominus: nos tamen jure servi eramus: ac propterea secundum æquitatis ac justitiæ leges ac jura liberandi. Neque vero incredibile nobi videri debet, unam atque eandem captivitatem justam et injustam, bonam et malam fuisse. Nam quid melius, et pejus Domini necesse? Si ipsum qui patiebatur respicias, nonne dices, necem illam pretiosam et salutarem fuisse? Si contra impios homines, qui Dominum interficiebant, consideres, quid necesse illa magis nefarium? quid execrabilius?

Dominus igitur ut ad rem redeamus, servum, qui solvendo non erat, jussit venditari: hoc est, peccato et inobedientia hominis exacerbatus, eum juste deseruit, et in potestatem Diaboli venire permisit. Sed quid uxorem, et filios significare dicemus? Eusebius Emisenus uxorem animam, et filios sensus interpretatur. Verum Theophylactus, ni fallor, magis accommodate, uxorem carnem, et filios opera significare voluit. Ut enim uxor imbecillior et insipientior viro est, et propterea viro subjecta esse debet:

ita caro menti atque animo, qui viri locum obtinet, subjici, et ab eo regi et gubernari debet. In animo enim, non in carne prudentia ac sapientia est. Deinde ut Eva virum ad peccandum adduxit, ita caro est, quæ animo torpes atque illicitas cogitationes suggerit, et eum sæpenumero ad peccandum inclinat. Porro istorum conjugum filii opera ipsa sunt: quæ opera, et qui actus, quoniam voluntarii, filii et vere liberi sunt: si viro similiores sunt, quam uxori, hoc est, si animo dominante et carne obtemperante gignantur, boni ac religiosi filii sunt, et fructus spiritus ab Apostolo nominantur. Si vero uxori sunt similiores quam viro; secundum carnis concupiscentiam procreantur, *opera carnis* ab Apostolo eodem dici solent, et nefarii et furciferi filii sunt. Hæc omnia, nempe vir, uxor et filii animus, caro et opera in diaboli ditionem veniunt, cum homines peccant.

Cæterum iste debitor quamquam summam integram se solvere posse non videbat, tamen tristis nomen servitutis exhorrens, continuo abiecit se ad pedes domini sui, et ait: *Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi.* Videtis quo pacto, sicut superbia peccatorum omnium origo fuit, ita humilitas initium justitiæ est. Verum hoc loco duas graves questiones oriri posse video. Quomodo iste oret, ne servituti addicatur, cum jam tamen coeperit esse servus, quando debitor esse coepit? Statim enim atque aliquis peccat, Diaboli servus efficitur. Vere, auditores, præclare omnino cum isto debitore agetur, si quam facile nos nodum istam solverimus, tam ipse facile æs alienum possit dissolvere; nos enim mox omnem difficultatem profligabimus, si dicamus, duplicem esse venditionem; unam absolutam, secundum quam id, quod venditur, sine ulla spe redemptionis venditur; alteram non absolutam, quæ tunc fit, cum venditor sibi retinet redimendi potestatem. Primo genere continetur venditio eorum omnium qui tetricis gehennæ carceribus addicti sunt. Illi enim soli sunt, qui sine ulla spe redemptionis in potestatem Diaboli pervenerunt. Secundo genere venditionis venditi sunt omnes peccatores, qui hic in terris commorantur: nec enim spem redemptionis ante amittunt, quam vitæ curriculum sibi a Domino constitutum confecerunt.

Verum hic oritur alia quæstio: Undenam speraret se tantum æs alienum posse dis-

solvere? Jam enim ostendimus, quodlibet lethale crimen tam grande debitum esse, ut omnium mortalium facultatem exuperet. Quo igitur iste spectabat? Quodnam periculum habebat? Cur tam audacter adjecit: *Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi?* Dicam, auditores, magnum illum amicum totius generis nostri cogitabat: illum, inquam, primogenitum inter multos fratres, quem advocatum habemus apud Patrem, ille enim qui cum esset Dominus noster, frater noster fieri voluit, marsupium plenissimum habet, et nulli fratrum suorum ad æs alienum dissolvendum pecunias petentibus denegare solet. Nam et in hunc usum infinitas illas divitias comparavit, ut fratribus suis ipsius opem implorantibus adjuvamento esse possit. Ait igitur iste, Domini sui et fratris sui liberaliter fretus, *Patientiam habe in me, donec cum advocato generis mei, filio tuo et fratre, et Domino meo in gratiam redeam, atque ab eo petam pecunias, et tunc omnia reddam tibi.* Nam si culpa mea offensio est infinita, et meritum Domini mei satisfactio est infinita.

Miserus autem Dominus servi illius, dimisit eum, et debitum dimisit ei. Quid est hoc, auditores, non poterimus hodie a questionibus liberari? Ecce enim statim oborta est alia quæstio: Si Christus pro suo debitore æs alienum dissolvit, cur nunc Evangelista dicit, *Miserus ejus dimisit eum, et debitum dimisit ei?* Quid, obsecro, dimisit ei, si pro eo Christus plenissime satisfecit? Nimirum magnum in his verbis mysterium latet. Cum enim aliquis ex impio justus efficitur, semper Deus et justitiam et misericordiam suam ostendit. Justitiam erga Christum, qui gratiam, et pacem et salutem nobis proprii sanguinis effusione promeruit; misericordiam erga homines, quibus non propter eorum præcedentia merita, quæ nulla erant; sed propter suam maximam benignitatem ac liberalitatem merita Christi largitur, et per ea gratiam et justitiam donat. Quæ omnia Apostolus ad Romanos scribens paucissimis verbis ita complexus est: *Justificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem quæ est in Christo Jesu.* Quid enim ista verba significant? Ut quid gratiam Dei cum redemptione Christi Apostolus copulavit? Nempe, ut ostenderet nostram reconciliationem Christo debitam, nobis indebitam: Christo justitiam, nobis gratiam esse. Vere igitur evangelista Mattheus dicit: *Miserus dominus*

servi illius dimisit eum, et debitum dimisit ei. Verum quis hoc loco laudes humilitatis sine scelere tacitus præteriret. Nam quis non videt, quantum momenti in tam difficili causa, ad remissionem tanti debiti humilitas habuerit? *Ut leo fortissimus bestiarum, qui ad nullus expavescit occursum, solis exiguis et impotentibus animabus parcere solet: ita rex ac Dominus noster, qui Leo de tribu Juba nominari dignatus est, et in altis habitat, sed humilia respicit, et superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Quæ virtus Domino virtutum humilitate familiarior fuit? Quæ sententia ex ore ejus sacrosancto frequentibus prodiiit, quam illa: *Amen dico vobis, qui se humiliat, exaltabitur, et qui se exaltat humiliabitur.* De Achab quoque viro nefario, et sceleratissimo in libris Regum non legistis? *Factus est sermo Domini ad Eliam Thebithen dicens: Surge, et descende in occursum regis Achab, regis Israel, qui est in Samaria. Ecce ad vineam Naboth descendit, ut possideat eam, etc. Si mortuus fuerit Achab in civitate, comedent eum canes: Si autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres caeli:* et tamen iste Achab sub alis humilitatis securus latuit, et Domini furorem optime declinavit. Nam paulo post in eisdem sacris litteris ita legimus: *Et factus est sermo Domini ad Eliam Thebithen, dicens: Nonne vidisti Achab humiliatum coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non induam malum in diebus ejus.* O dulce nomen humilitatis. O virtus præclarissima, mundi sapientibus minime nota, sed ab ipsa Dei sapientia mirifice commendata. Tu furorem justissimum Omnipotentis Dei placasti, tu manus ejus dulciter colligasti, te unam Dæmones reformidant, te cœlites omnes apertis brachiis complectuntur, tu custos omnium fundamentamque virtutum. Qui colligit sine te spargit, qui non ædificat super te, destruit, qui te repellit a se, etiam si sedem haberet in celo, a Domino repellitur et qui in sinu collocat te, etiam in cœno peccatorum jaceret, in sinu Domini collocabitur. Sine te virgines a cœli foribus excluduntur, et meretrices per te cum cantu et lætitia cœlum ingrediuntur. Diligamus itaque, suspiciamus, complectamur, auditores, parentem, nutricem, custodem omnium virtutum; ut qui culti Dei et sacrosancta religioni mancipatissimi, fundamento religionis non careamus, et qui hisce sanctis nexibus revincti non sunt et mundi negotiis liberius implicentur,

sub alis humilitatis a dæmonis insidiis tuti sint.

PARS POSTERIOR.

Egressus autem servus ille, invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios, et tenens suffocabat eum dicens: Redde, quod debes. Ecce nobis non adumbratum, sed expressum exemplar ingratitudinis. Habebat iste servus creditorem et debitorem: creditori debebat decem millia talenta, hoc est, sexages centena millia coronatorum: a debitore autem centum denarii, hoc est circiter decem coronati sibi debebantur. Abjicit se ad pedes creditoris tempus et spatium rogaturus et debiti totius remissionem consequitur. Paulo post eadem die, fortassis eadem hora videt conservum suum debitorem suum pariter tempus et spatium rogaturum protidisse, et non modo debitum non relaxat, sed nec horæ unius dilationem concedit. Nonne hoc est ingratissimi animi signum? Quo pacto enim cum illa ipsa verba ex ore sui debitoris audiret quibus ipse gratia et remissionem adeptus erat, non erubuit? Quomodo eum ad suos pedes, non servum, sed conservum, jacentem vidit, furorem non deposuit?

Quosnam igitur, auditores, tangit hæc parabola? Imo vero quos non tangit? Quotus enim quisque est, qui si vel minimam injuriam accipiat, eam cura fenore hoc nostro infelicissimo tempore non reddat? Te torve aliquis intuitus est? tu non sibi satisfactum putas, si par pari referas et torve etiam illum aspicias, sed quiescere numquam potes, donec eum damno aliquo vel dedecore affectum videas. Age vero videamus; si quotiescumque tu Deum offendisti, ille confestim pœnas de te sumere voluisset, ubi quæso, nunc esses? Quoties jam æternis supplicis adjudicatus esses? Si igitur Deus tuus tam patienter sustinuit, imo debitum infinitum tam sæpe liberalissime condonavit, qua fronte tu de injuriis tuis levissimis ac pene nullis verbum facere audes? Equidem, auditores, duritiem cordis humani satis admirari non valeo, dum apud me mente pertracto, Deum ipsum, ut in libro de patientia Tertullianus demonstrat, Deum, inquam, ipsum exemplar patientiæ esse voluisse, dum tot tantaque beneficia in hostes suos quotidie confert; homines autem injurias sibi ab hominibus illatos tanti facere, ut sibi po-

tius moriendum putent, quam injurias non ulciscendas. Quid? Quod eadem abjectionis et humiliationis significatio Deum permovet et hominem non permovet? Certe patriarcha Jacob ab Angelo audivit: *Nequaquam Jacob appellabitur nomen tuum, sed Israel. Qui si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines prævalebis?* Et tamen, auditores, humilitas servi regem Deum placare valuit, et humilitas conservi conservum placare non valuit. Sed quid mirum, hominis humilitatem lapideum et plane adamantinum hominis cor non commovisse, cum nec ipsius Dei, quo nihil majus dici aut excogitari potest, humilitas ipsum commoverit. Venit enim Filius Dei, et se ut amentem, ut furem, ut legis violatorem teneri, vinciri, verberari permisit, nec non faciem suam conspui, manus colligari, membra omnia lacerari sinit, ut his duobus fortissimis machinis patientiæ et humilitatis, duas munitissimas et pene inexpugnabiles arcēs prosterneret atque dejiceret iram videlicet Omnipotentis Dei et arrogantiam cordis humani. Et quidem priorē arcem continuo prostravit: nam ira atque indignatio Dei, justissimo furore in genus humanum successa, Christi patientiæ et humilitate victa statim quievit et omnipotens illud pectus mutissimum et clementissimum est effectum. At arcem nostræ superbiæ minime prostravit. Adhuc regnat Amalec: adhuc superbum, adhuc injuriarum recordamur: adhuc arrogantissimus ille vermiculus, si levissime pungatur, totum se concitat nec potest quiescere. Obstupescis tu, quia Deum usque adeo abjectum vides, ut tamquam latro scelestissimus pendeat in cruce? Ego autem obstupesco, quia post tantam Filii Dei humilitatem, adhuc te superbum, arrogantem, injuriarum memorem esse video. Quomodo pharmacum tam potens superbiæ tuæ vulnus non curavit? Qui fieri potuit, ut tanta vis humilitatis turrim arrogantie tuæ non debellavit? Parum igitur, parum omnino propheta dixit, qui cor hominis, *Cor lapideum* nominavit: et jure ac merito Ecclesia canit: *Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maxime, et miserando, hoc est, hominem ex injusto justum, et cor ipsum carneum ex lapideo faciendo, Manifestas.*

Verum quid sequitur in Evangelio? *Videntes, inquit, conservi ejus, quæ fiebant, contristati sunt valde.* Conservi isti, auditores, sancti Angeli et sancti homines sunt, qualis erat ille qui dicebat: *Vidi prævarican-*

tes, et tabescebam: qui non propterea de pervertisitate et ingratitudine peccatorum conqueratur apud Dominum, quod illum latere aliquid existimet, sed ut ipse, qui solus potest, remedium aliquod tantis malis adhibeat.

Tunc igitur vocavit eum. Hæc posterior vocatio sine ulla dubitatio in obitu inuicis jusque erit. Tunc enim illa vox, tamquam tonitruum vehementissimum, hominem suæ conscientiæ conscium perterrebit. Neque ibi finis erit. Sed horribile illud tonitruum a fulgure sempiternæ damnationis confestim excipietur. Tradetur enim tortoribus debitor et tandiu cruciandus erit, quam debitum non dissolvetur, et sicut debitum, cum infinitum sit, dissolvi nunquam totum poterit: ita nec supplicia finem ullum unquam habebunt.

Sed fortasse movet aliquem argumentum, quod Dominus in persona regis facere videtur, quasi dicat: Ego tibi pecunias, quas mihi debebas condonavi, igitur et te fratri tuo pecunias, quas tibi debet, condonare oportet. Non enim æquum hoc esse videtur, si creditor meus liberalis esse voluit, quo jure, qua lege, qua æquitate ego quoque teneor esse liberalis? Primum, auditores, non hoc Dominus ait. Sed quid? *Nonne ergo, inquit, oportet et te mihi conservi tui?* hoc est, si debitum relaxare non tibi placebat, nonne saltem oportuit, ut miseris conservi tui dilationem aliquam concederes? Nam licet pecuniarum debitum condonare debitoribus non teneamus, quamquam simile debitum nobis creditor noster condonaverit, tamen misericordiam et humilitatem aliquam exhibere semper tenemur. Id enim quod nobis fieri cupimus et aliis facere nos debemus. Et præsertim debitor hic Evangelicus misericors esse debuit erga conservum, quia si secus faceret, id contemptum regis facere videretur. Et ideo Dominus de industria personam non aliam quam regis introduxit. Neque vero a scopo aberrabimus si dicamus, aliud esse de pecuniis, aliud de injuriis loqui. Nam legem illam habemus in Evangelio frequentissime repetitam, ut qui facinorum suorum a Deo relaxationem cupit habere, ipse quoque injurias atque offensiones inimicis suis relaxet. *Date, inquit Dominus, et dabitur vobis. Dimittite, et dimittentur. Et rursum: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester cœlestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus: nec Pater*

vester dimittet nobis peccata vestra. Item; *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiana consequentur.* Denique hinc est quod memores hujus precepti in oratione Dominica dicere solemus: *Dimitte n'bis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.*

Verum hinc, auditores, questio confestim alia exoritur. Siquidem ex hac Domini sententia omnino sequi videtur, quod peccata olim admissa, et per poenitentiam expiata iterum redeant. Ait enim: *Iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet universum debitum.* Quod si ita esset, quomodo, quæso, intelligere debemus, quod Apostolus ait: *Tres poenitentia esse Dei dona?* Et quod Ezechiel: *quotiescumque ingenuerit peccator iniquitatem ejus, Deum non amplius recordaturum?* Ita igitur ad istam questionem respondebimus, ut dicamus peccata quidem ipsa secundum se nunquam redire; vere enim Apostolus ait: *Sine poenitentia esse Dei dona;* neque mentitur Propheta, qui ait: *Quotiescumque ingenuerit peccator iniquitatem ejus non recordaturum Deum;* redire tamen eadem peccata per quemdum modum dicuntur, quia nimirum efficiunt, ut peccatum, quod post aliorum remissionem perpetratur, multo gravius sit, quam aliqui fuisset, et multo etiam gravius et severius puniatur. Id enim exigit peccantis ingratitude. Quemadmodum enim puerorum institutores (ut exemplo notissimo rem illustremus) ubi semel atque iterum discipulorum suorum erratis ignoverunt, cum tertio peccant, tunc illis dicunt: *Errasti semel, et pepercisti; iterasti, et iterum pepercisti; tu vero patientia mea abuteris, et quotidie evadis deterior: si igitur posthac, vel levisimum errorem commiseris, de omnibus simul tuis erratis, mihi crede, penas dabis.* Ita et Deus facit. Cum sæpius nostris erratis ignoverit, et tamen pergitur eum offendere, non poenitet illum quidem benignitatis ac misericordiam suam, qua nobis toties debita condonavit: sed tamen id nostra exigente ingratitude pro ultimis et non expiatis delictis, maximis et atrocissimis suppliciis et cruciatibus nos addicit.

Sed cur, obsecro, iste, miserimus atque infelicissimus, nunc secundo non se ad pedes sui regis abiecit? Cur non dixit: *Patientiam habet in me, et omnia reddam tibi?* Fortasse enim et nunc, vel remissionem, vel certe dilationem promerisset. Nimirum id non

facit, quia divino sic agente judicio, qui peccata peccatis addunt, et poenitentiam usque ad obitum differunt, donum fiducia et humilitatis sæpe non habent. Imo ipsi contra seipos damnationis sententiam dicunt. Atque hæc est justissima pena mala fiducia. Qui enim dum viverent vias suas corrigere noluerunt, freti poenitentia, quam sibi ipsis in ultima ætate promittebant, justissimo Dei judicio, hac pena mulctantur, ut cum ad extremum spatium veniant, tum se poenitentiam agere fructuose non credant. Quibus idem plane contingit, quod imprudenti cuidam mercatori evenit: qui cum equos mercibus onustos ad nundinas duceret, et animadverteret eorum equorum tres juvenes et alacres esse, unum jam senem atque infirmum, dicere cœpit apud se. Quod si juvenes et optimi isti equi propter sarcinas læderentur, quam grandem jacturam ego facerem. Ita onus, quod equi quatuor ferre debebant, totum super senem et debilem illum equum imponit. Ferat, inquit, ut poterit: et si cum ad nundinas pervenero, moriari, non magnam propterea jacturam faciam. Cœpit itaque imprudens mercator debilem equum supra vires onerare, et ecce statim cecidit sub onere, et non solum equum unum mercator amisit, sed etiam equorum onus, et adhuc etiam corium equi jam mortui super illos juvenes equos imponendum fuit. O quam multos hujus mercatoris similes inveniemus? Quis eos numerare poterit, auditores, qui cum quatuor ætates ad poenitentiam agendam a Domino acceperint, adulescentiam, juventutem, virilem ætatem et senectutem, ita tamen apud se stultissime ratiocinantur, et dicunt: *Juvenes sumus, non est hoc tempus poenitentiae.* Juventus flos ætatum: eam igitur prius colligamus tuis marcescat, coronemur rosis, perfundamur unguentis, *Nullum sit pratium quod non pertranseat luxuria nostra, ubique relinquamus signa lætitiæ.* Veniet ad ultimum, sero, ultimam post mille annos veniet, veniet, inquam, debilis et tristis senectus, tunc frui voluptatibus non poterimus, tum toti Deo, poenitentiae, religioni operam dabimus. O stulta ratiocinatio! O consilium perditissimum! non senectus, sed juvenus tempus est poenitentiae, nec enim senes ciliciorum, jejuniorum, peregrinationum, humebationum, et aliorum poenitentiae laborum patientes sunt. Quid? Quod sæpe homines hac nostra ætate ad senectutem non perveniunt;

et qui perveniunt non modo poenitentiae oneribus non gravari, sed ab omnibus curis et sollicitudinibus relaxari volunt. Igitur *Nunc tempus acceptabile, nunc dies salutis: quæramus Dominum, dum inveniri potest: invocemus Eum dum prope est.* Veniet tempus, veniet, mihi credite, cum unam horam desiderabimus hujus tam pretiosi et salutaris temporis, quod nunc tam inutiliter, tam inconsiderante in negotiis puerilibus plane, et in nugis et jocis consumimus, et non im-

petrabimus. Tunc enim clave æternitatis divinæ misericordiae porta claudetur, et justitiæ et ultionis aperietur. Tunc deceptis istis hominibus continget, ut qui dum viverent poenitentiam agere fructuose non voluerunt, apud inferos, in omni æternitate, sine ullo emolumento poenitentiam agere, intolerabilibus illis suppliciis compellantur, quæ nos effugere Jesus Christus concedat qui est benedictus in sæcula. Amen.